

Kommunstyrelsen

Ånge kommuns yttrande på remiss **Fi2025/02010 Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämnningen för kommuner**

Inledning

Ånge kommun ser med stor oro på det föreliggande förslaget om en justerad beräkning av tillägget för administration i kostnadsutjämnningen. Förslaget är i sin nuvarande utformning både djupt problematiskt och riskerar att få mycket stora konsekvenser för kommunens långsiktiga ekonomi, möjligheten att upprätthålla lagstadgad välfärd samt för utjämnningssystemets legitimitet i stort.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget innebär en omedelbar och kraftig sänkning av administrationstillägget för Ånge kommun. Enligt promemorian beräkningar minskar tillägget från cirka 1 136 kronor per invånare till 580 kronor per invånare.

Den nominella minskningen uppgår till cirka 5 280 500 kronor årligen. För en liten glesbygdskommun som Ånge innebär detta ett mycket omfattande bortfall som kräver genomgripande nedskärningar i kommunens verksamheter.

Promemorian inför en ny gräns för invånardistans på 700 meter utan att redovisa ett tydligt vetenskapligt eller empiriskt underlag för varför just denna nivå utgör en relevant brytpunkt för administrativa kostnader.

Avsaknaden av transparent kostnadsanalys gör att gränsen framstår som godtycklig och riskerar att uppfattas som ett sätt att uppnå ett på förhand bestämt besparingsmål snarare än ett rättvist mått på faktiska kostnadsdrivare.

I den modell som förespråkas finns inga mellannivåer eller någon form av trappstegsmodell utan bara en gräns vid en nivå på invånardistans på 700 m. Vid denna gräns höjs ersättningen väsentligt till 3 172 kr per invånare. För en glesbygdskommun som Ånge som ligger nära brytpunkten skulle ett scenario där kommunen varit "lite" glesare" istället inneburit en höjning om 18 414 000 kr utifrån dagens nivå. Dvs att en kommun i Ånges storlek skulle de innebära en skillnad om 23 694 500 kronor i ersättning, vilket motsvarar 3,2 % av totala skatter och utjämningsbidrag. En sådan stor tröskeleffekt är inte rimlig och återspeglar inte verkligheten i en glesbygdskommun.

Trots förslagets storlek saknas helt införandebidrag eller övergångsbestämmelser. Detta skapar en ekonomiskt ohållbar situation:

- Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.
- Kommunen tvingas därmed att redan under 2026 vidta omfattande nedskärningar i välfärden för att anpassa verksamheten till de kraftigt försämrade ekonomiska förutsättningarna från och med 2027.

Ånge kommun anser att det är oansvarigt att genomföra en så betydande strukturell förändring utan att samtidigt ge kommunerna rimliga möjligheter till ekonomisk omställning under en övergångsperiod.

Kommunstruktur och kommunalt självstyre

Ånge kommun delar inte den uppfattning som synes ligga till grund för förslaget, nämligen att kostnadsutjämnningen ska användas som ett indirekt verktyg för att pressa fram förändringar i kommunstrukturen genom försämrad finansiering.

Om staten önskar genomföra kommunindelningsåtgärder bör detta ske genom direkta, öppna och demokratiska processer. Att använda utjämnningssystemet som ett påtryckningsmedel riskerar att drabba invånarna genom försämrad välfärd och innebär ett allvarligt ingrepp i det kommunala självstyret.

En betydande del av de administrativa merkostnaderna i glesbygdskommuner är en direkt följd av statliga detaljkrav och en successivt växande byråkrati. I det aktuella förslaget aviseras inga åtgärder som minskar de administrativa kraven på kommunerna i motsvarande grad som ersättningen reduceras. Tvärtom har statliga myndigheters krav på dokumentation, uppföljning och rapportering ökat under senare år.

Att samtidigt minska ersättningen kraftigt utan att reducera de statliga kraven innebär att kommunerna i praktiken tvingas finansiera ökad statlig byråkrati genom nedskärningar i kärnverksamheten. Detta är inte acceptabelt.

Gränsdragningen vid 700 meters invånardistans saknar dessutom koppling till realistiska sammanslagningsalternativ i stora delar av glesbygden. För Ånge kommun skulle en sådan logik innebära mycket stora och geografiskt svårhanterliga kommunbildningar, med ökade avstånd och försämrad lokal närvaro som följd.

Bristfällig metod och missvisande mått

Att enbart använda invånardistans som mått på administrativa kostnader är missvisande och fångar inte kommunernas faktiska förutsättningar.

Modellen bortser från flera centrala kostnadsdrivare i glesbygdskommuner som Ånge:

- Stora delar av kommunens yta består av obebodda områden som inte genererar kommunala servicebehov.
- Administrativa kostnader drivs i första hand av antalet servicepunkter och graden av geografisk spridning, inte av genomsnittlig invånardistans.

Den föreslagna modellen misslyckas därmed att fånga den faktiska administrativa komplexiteten och riskerar att driva fram en oönskad centralisering av välfärd och service.

Regionalpolitiskt kontraproduktivt

Förslaget motverkar uttalade regionalpolitiska mål om att upprätthålla livskraft och grundläggande service i hela landet. Ett permanent bortfall av denna storleksordning tvingar Ånge kommun till nedskärningar i kärnverksamheten och försvårar möjligheten att bedriva decentraliserad service i kommunens olika delar.

Statlig utjämning bör syfta till att skapa likvärdiga förutsättningar – inte till att indirekt urholka välfärden i glesbygden.

Den nuvarande klassindelningen av kommuner är behäftad med betydande systemfel. Stela kategorier förmår inte fånga faktiska skillnader i befolkningsstruktur, gleshet och administrativa behov. Strävan efter förenkling får inte ske på bekostnad av systemets legitimitet. Vetenskapligt förankrade modeller bör ges företräde framför administrativa förenklingar som leder till felaktiga utfall.

Slutsats

Ånge kommun avstyrker förslaget i dess nuvarande form. Förslaget innebär betydande risker för välfärden i glesbygdskommuner, saknar ett tillräckligt helhetsperspektiv och försvårar kommunernas möjligheter att fullgöra sitt uppdrag.

Ånge kommun hemställer att förslaget dras tillbaka för omarbetning.

Yttrandet är antaget av Ånge kommuns koncern och finansutskott.